

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ АДМІНІСТРАЦІЇ Д. ТРАМПА

В статті визначено основні напрями зовнішньої політики адміністрації президента Д. Трампа. Розглянуто основні загрози національній безпеці США та шляхи їх подолання. З'ясовано, наскільки змінилися зовнішньополітичні пріоритети нової адміністрації Д. Трампа в порівнянні з попередніми адміністраціями.

Ключові слова: США, зовнішньополітична стратегія, адміністрація Дональда Трампа, агресія Росії проти України, сирійська криза, катарська криза, зовнішньополітичні пріоритети.

Годлюк А.Н. Внешнеполитические приоритеты новой администрации США Д. Трампа.

В статье определены основные направления внешней политики администрации президента Д. Трампа. Рассмотрены основные угрозы национальной безопасности США и пути их преодоления. Выяснено, насколько изменились внешнеполитические приоритеты администрации Д. Трампа по сравнению с предыдущими администрациями.

Ключевые слова: США, внешнеполитическая стратегия, администрация Дональда Трампа, агрессия России против Украины, сирийский кризис, катарский кризис, внешнеполитические приоритеты.

Godliuk A. Foreign Policy Priorities of the D. Trump's U.S. Administration.

This author defines main foreign policy directions the of President Trump's Administration. There are considered main threats to the U.S. national security and the ways how to overcome them. The main attention was focused at the difference of the Trump's government foreign policy priorities compared to the practices of the previous administrations.

Keywords: USA, foreign policy strategy, Donald Trump's administration, aggression of Russia against Ukraine, the Syrian crisis, the Qatar crisis, foreign policy priorities.

Період, що минув після обрання Дональда Трампа президентом США в листопаді 2017 р., напевно недостатній, аби робити переконливі висновки щодо успішності його політики. Натомість видається доцільним порівняти початкові політичні установки команди Д. Трампа та практичні дії президентської адміністрації. В цій роботі розглянуто основні результати діяльності Д. Трампа в зовнішній політиці за перші три квартали 2017 р. та проаналізовано, як змінилися його підходи з головних питань у порівнянні з заявами часів передвиборчої кампанії.

Основні принципи та підходи до зовнішньої політики в передвиборчій програмі Д. Трампа

Огляд зовнішньої політики 45-го президента США варто розпочати з питання, що таке власне «доктрина Трампа» та чи вона насправді існує.

У ході передвиборчих змагань, тоді ще кандидат у президенти Д. Трамп концентрувався в основному на внутрішньополітичному порядку денному, що є звичним для американських передвиборчих кампаній. Специфічною рисою програми Трампа була поверхово викладена зовнішньополітична складова.

Аналіз передвиборчої програми не давав можливості скласти чітке уявлення, як саме Д. Трамп та його найближчі радники бачили майбутню політку США на зовнішньополітичній арені у разі перемоги на виборах 2016 р. Тому для розуміння бачення командою Трампа зовнішньополітичних пріоритетів необхідно залучати досить широке коло джерел (виступи, інтерв'ю, заяви з різних питань). Вся ця сукупність матеріалів розкриває досить сумбурний і нечіткий погляд майбутнього 45-го президента на світ і місце США в цьому світі. Основні зовнішньополітичні акценти Д. Трампа в передвиборний період можна коротко сформулювати наступним чином:

- перегляд умов участі США в міжнародних економічних угодах, які, на думку Трампа та його радників, є не вигідними для США;
- перегляд умов участі США у військових угодах, включаючи НАТО [1];
- стримування зовнішньополітичної експансії окремих країн, в першу чергу, Китаю та Ірану;
- нещадна боротьба з ісламським тероризмом [2];
- обмеження всіх форм імміграції, ущільнення кордонів США;
- налагодження стосунків з РФ [3].

Ця зовнішньополітична програма фактично є продовженням внутрішньополітичної повістки Трампа, зверненої до найбільш постраждалих від глобалізації мешканців «одноповерхової» Америки: збільшення робочих місць шляхом скорочення експорту, повернення виробництв та капіталів до США, скорочення кількості мігрантів, які відбирають робочі місця в корінних американців, скорочення видатків бюджету, в тому числі шляхом закриття або переформатування військових програм за кордоном. До цього списку додавалися й питання безпеки – боротьба з тероризмом та обмеження в'їзду мусульман до США. Хоча «стрункою» систему зовнішньополітичних пріоритетів передвиборних обіцянок Трампа назвати важко, але ми можемо цілком впевнено визначити низку принципів, на яких базувалося політичне мислення Трампа та його радників. Фактично перед нами ультраконсервативна доктрина, що спирається на ідеї ізоляціонізму, економічного протекціонізму та антиглобалізму. За влучним висловом віце-канцлера ФРН Зігмара Габріеля (2016 р.), зовнішньополітичну доктрину Трампа можна охарактеризувати як варіант правого популізму – на кшталт програми Марін Ле Пен у Франції [4]. Систему подібних принципів підтримують праві популісти і в інших європейських країнах, включаючи еліти в Російській Федерації, які, принаймні з 2012–2013 рр., намагалися очолити консервативний реванш у світовій політиці. Ця обставина суттєво зближує політичні позиції зазначених сил з позиціями команди Д. Трампа.

Фактично програма Д. Трампа вказувала на спробу відмови від принципів глобального ліберального світу постіндустріальної доби та повернення до старих політичних правил реальної політики зразка середини ХХ ст. із закритими кордонами, зонами виключних інтересів та сферами впливу. Попри всю небезпечність і безвідповідальність цього підходу, він є цілком утопічним і навряд чи може бути реалізований у сучасному світі. Тому немає нічого дивного в тому, що більшість з цих передвиборних обіцянок не були виконані, а позиції з

більшості питань тепер вже президенту Д. Трампу довелося змінювати ледь не одразу після інавгурації.

Далі спробуємо розглянути ключові напрямки зовнішньої політики Д. Трампа вже в якості 45-го президента США. Варто зазначити, що за адміністрації Б. Обама США, в тій чи іншій мірі, були втягнуті в цілу низку конфліктів, зокрема, в Лівії, Сирії, Україні. До цього варто додати військову операцію проти ІДІЛ, довготривалу війну в Афганістані, а також агресивну зовнішню політику Російської Федерації та Ірану, спрямовані на розширення сфер власного впливу за рахунок суверенітету сусідніх держав. Ситуація ускладнювалася суперечностями з традиційними союзниками США в Європі, відвертим невдоволенням головних партнерів на Близькому Сході, а також пасивною роллю США у вирішенні сирійської та української криз. Таким чином, одразу після інавгурації Д. Трамп потрапив у вирій зовнішньої політики, де від нього очікували активних дій. Відтак ізоляціоністські установки довелося суттєво переглянути.

Основні напрями зовнішньої політики адміністрації Д. Трампа та їх корекція

Північна Америка та Карибський басейн

Північноамериканський регіон завжди відігравав ключову роль в зовнішній політиці США. Головним напрямком американської політики в регіоні є тісна економічна інтеграція, яка розвивається починаючи з 1940-х рр. і набуває сучасних обрисів з 1990-х рр., з утворення Північноамериканської зони вільної торгівлі [5]. Політика попередніх адміністрацій щодо цього регіону була досить послідовною протягом декількох десятиліть і не зазнавала значних змін. Однак Д. Трамп ще під час передвиборної кампанії висловив низку тез, що заперечували попередній шаблон. Зокрема він заявив, що участь США в НАФТА є не вигідною, й тому він буде наполягати або на перегляді умов цього об'єднання в інтересах США, або на виході з нього [6]. Подібна риторика повністю відповідає протекціоністському курсу, який Трамп планував застосувати в економіці. Немає нічого дивного в тому, що подібні заяви викликали гостру критику з боку сусідніх держав та внутрішніх опонентів. Хоча офіційні переговори про перегляд умов торговельно-економічних відносин в межах НАФТА вже розпочалися, спротив з боку Канади та Мексики загальмував наміри Трампа здійснити повну ревізію економічних відносин з сусідніми країнами.

Іншою програмною ініціативою, спрямованою на боротьбу з нелегальною міграцією і, відповідно, на скорочення безробіття в США, став проект будівництва стіни на кордоні з Мексикою [1]. Попри те, що цей проект має переважно внутрішньополітичну спрямованість, він викликав надзвичайний резонанс, у першу чергу в Мексиці, й призвів до погіршення стосунків з цією країною. Перспективи цього проекту, що набрав багато галасу під час передвиборної кампанії, залишаються не визначеними. Власне, це підтверджує непевність прогнозів щодо зведення зазначеної грандіозної споруди. Так, запланованих у бюджеті на 2018 рік коштів на будівництво стіни вистачить хіба

що на 100 км цього спорудження, що складає бл. 3% від її проектних розмірів [7].

Окремо варто згадати й про погіршення відносин з Кубою [8]. Тут причина скоріше за все полягає в запереченні спадщини попереднього президента і бажанні звести нанівець його досягнення. Варто зазначити, що поліпшення стосунків з Кубою Б. Обама розглядав як одне з важливих досягнень свого правління. Однак попри те, що загалом відносини між Гаваною і Вашингтоном погіршуються, поки що ці зміни не носять незворотного характеру. Принаймні повернення до стосунків періоду «холодної війни» поки що не передбачається.

Таким чином, ми можемо констатувати, що північноамериканський напрям зовнішньої політики США залишається відносно стабільним. Попри наявність низки гучних заяв Д. Трампа періоду передвиборчої кампанії, реалізувати більшість радикальних змін нова адміністрація так не спромоглася і навряд чи зможе.

Азійсько-Тихоокеанський регіон: відносини з Японією, Китаєм та північнокорейська проблема

Другим за значенням регіоном в системі політичних пріоритетів США є Східна та Північно-Східна Азія. Союзницькі стосунки з Японією і Південною Кореєю та торгівельні зв'язки з Китаєм завжди мали величезне значення для зовнішньої політики Білого дому.

Ще за часів президентства Б. Обама США зіштовхнулися з низкою серйозних викликів у регіоні. У першу чергу мова йде про експансію Пекіну в регіоні. Зокрема, загострився конфлікт між США та КНР через будівництво останньою штучних островів у Південно-Китайському морі. Хоча прямої загрози для США подібна політика Китаю не становить, однак до такої активності були чутливі союзники США – Південна Корея та, особливо, Японія. Окремою проблемою є північнокорейська ядерна програма. Попри відносно незначну вірогідність реального застосування ядерної зброї Пхеньяном, розробка та випробовування ядерних боєголовок та ракетноносіїв значно посилили напруженість в регіоні. Так само, до речі, як і дії союзників у відповідь, такі як військові навчання Південної Кореї і США.

Треба зазначити, що за каденції Трампа ці протиріччя значно загострилися. Значною мірою посиленню напруги сприяли заяви Д. Трампа ще на етапі передвиборної кампанії. Вони зокрема стосувалися «несправедливих» торгових договорів з Китаєм, необхідності повернення до США промислового виробництва та, взагалі, перегляду основ американо-китайських відносин. Так само заяви щодо перегляду торговельних відносин з Японією як у рамках двосторонніх, так і багатосторонніх договорів та угод, суттєво нервували офіційний Токіо.

Ставши президентом Д. Трамп прийняв низку рішень, які суттєво змінили розклад сил у Тихоокеанському регіоні. У першу чергу Трамп відмовився від участі США в Транстихоокеанському партнерстві (далі – ТТП) [9]. Угода про ТТП вважалася найбільшим геополітичним проектом адміністрації Б. Обама. Метою цієї угоди було посилення позицій США в регіоні через розширення

торгівлі, інвестицій та обміну технологіями. Окрім того, ТТП розглядалося в якості потужного інструменту для стримування впливу Китаю. Попри те, що саме США виступали ініціаторами створення цього об'єднання та брали активну участь у долученні інших учасників до проекту, Д. Трамп вирішив припинити участь США в ньому. Адміністрація 45-го президента виступила за заміну багатонаціональної угоди системою договорів між окремими країнами. Підписаний 23 січня 2017 р. указ про вихід США з ТТП був ледь не першою передвиборною обіцянкою, яку Д. Трамп виконав. Подібне рішення ставить під сумнів саму доцільність існування ТТП і може мати серйозний вплив на економіку регіону. Тому цілком зрозуміло, що країни, які брали участь у партнерстві, досить гостро відреагували на подібну політику Білого дому.

Попри перегляд торговельно-економічних умов, США розгорнули потужну компанію військово-політичної підтримки своїх союзників. Американське керівництво і раніше виступало проти розширення військової присутності Китаю в Південно-Китайському морі. Символічною ознакою підтримки союзників у цьому спірному регіоні стала періодична поява американського військово-морського флоту біля спірних архіпелагів та побудованих Китаєм штучних островів. Окрім того, США проводять численні військові навчання з Японією та Республікою Корея. Наймасштабніші з них проходили в березні 2017 р. біля кордону КНДР за участю понад 300 тис. військовослужбовців [10]. Також варто зазначити, що на території Південної Кореї та Японії розміщуються елементи американської системи протиракетної оборони [11]. Якщо ізоляціоністська економічна політика адміністрації 45-го президента США навряд чи була до вподоби союзникам, то набагато більш активна й агресивна політика в галузі безпеки безперечно була позитивно оцінена у Токіо та Сеулі.

Варто окремо розглянути відносини нової адміністрації США з Китаєм. Під час передвиборних перегонів Д. Трамп неодноразово стверджував, що торговельні відносини з Китаєм є несправедливими і мають бути переглянуті. Практично одразу після свого обрання, Трамп зробив низку різких політичних кроків. Зокрема, головою спеціальної торговельної ради при президентові було призначено радника Трампа – Пітера Наваро, який був відомий своїми антикитайськими поглядами та мав на новій посаді розробляти стратегічні програми щодо повернення робочих місць до США [12]. Наступним кроком Трампа стала телефонна розмова з президентом Тайваню, що викликало протест з боку КНР [13]. Цими кроками обраний президент намагався показати Пекіну серйозність своїх позицій, однак, як стало зрозуміло з подальших подій, це була лише гра заради посилення переговорних позицій. У лютому 2017 р. в телефонній розмові з Сі Цзіньпіном Трамп заявив про підтримку принципу одного Китаю [14], а в квітні 2017 р. відбулася перша особиста зустріч Д. Трампа та Сі Цзіньпіна [15], головним результатом якої можна вважати узгодження спеціального плану скорочення від'ємного сальдо торговельного балансу США з КНР. Треба зазначити, що на цьому економічний тиск на Пекін не завершився. У серпні 2017 р. уряд США ініціював спеціальне розслідування щодо порушення Китаєм прав інтелектуальної власності [16]. Очевидно, що ці

маневри є елементами додаткового тиску на Китай і спрямовані на посилення позицій США в переговорах з офіційним Пекіном.

Головним викликом для адміністрації Д. Трампа стала північнокорейська ядерна програма. Проблема ядерних озброєнь КНДР періодично з'являється в порядку денному світових лідерів. Політичний режим Північної Кореї вже неодноразово використовував свою ядерну програму в якості інструменту політичного торгу. Останнє загострення цієї проблеми спостерігалось з весни 2017 р. і було пов'язане зі значними успіхами КНДР у виробництві ядерних боєзарядів та засобів доставки. Світову спільноту особливо стурбували випробування КНДР більш досконалих міжконтинентальних балістичних ракет (МБР) та водневої бомби. Випробування МБР 4 липня 2017 р. спричинило хвилю гострої критики на адресу Північної Кореї [17, 19]. Результатом цього стало ухвалення РБ ООН нових санкцій та розгортання в Південній Кореї американської протиракетної системи THAAD [11, 18]. Після низки запусків ракет та випробування корейськими військовими 3 вересня 2017 р. водневої бомби ситуація досягла максимального напруження [20]. Керівники Пентагону та розвідки США заявили, що у Вашингтоні реально розглядається сценарій військового удару по ядерних об'єктах КНДР. Зокрема, про це 17 вересня заявила представник США в Радбезі ООН [21] та 18 вересня – особисто Д. Трамп в своїй промові на Генеральній Асамблеї ООН [22]. Хоча застосування військового сценарію є загалом малоімовірним, враховуючи, в першу чергу, позицію Китаю, який категорично не зацікавлений у великій війні біля своїх кордонів, та втрати ролі КНДР як геополітичного буферу. Однак, з упевненістю можна стверджувати, що найближчим часом напруження в регіоні зростатиме, що цілком може призвести до непередбачуваних наслідків.

Близькосхідна політика, сирійська криза та підходи до її вирішення

Напружена ситуація на Близькому Сході зберігається упродовж всієї останньої декади. Для США ключовими в цьому регіоні можна розглядати наступні чинники:

1. Виникнення «Ісламської держави» як основного осередку тероризму, що напряму загрожує регіональним інтересам та безпеці США.

2. Спроби формування Іраном «шиїтської імперії», яку арабські союзники США на чолі з Саудівською Аравією та Ізраїлем вважають основною загрозою власній безпеці.

3. Сирійська криза і спричинена нею криза біженців у країнах ЄС.

4. Курдська проблема, яка прямо впливає на стан безпеки в Туреччині.

Перелічені явища перетворили близькосхідний регіон на конгломерат проблем, вирішення яких вимагає екстраординарних зусиль. Стратегія адміністрації Б. Обама в регіоні зводилася до двох основних напрямків: боротьби з ІДІЛ з використанням іракської армії та курдського ополчення, та умиротворення Ірану. При цьому Державний департамент намагався балансувати між інтересами основних гравців у регіоні – Саудівської Аравії, Туреччини та Ізраїлю. Однак така тактика не принесла очікуваних результатів. Це стало особливо очевидним в 2015 р., після прямого військового втручання Росії в Сирії, що призвело до ескалації бойових дій. Попри те, що для самих

США Сирія не відігравала значної ролі, вона була вкрай важливою для арабських союзників Америки, в першу чергу, Саудівської Аравії. Вдаючись до переважно непрямого втручання в громадянську війну в Сирії, США надавали підтримку різним угрупованням «прозахідної» сирійської опозиції та публічно вимагали усунення Башара Асада від влади. Адміністрація Б. Обама звинуватила режим Асада в застосуванні хімічної зброї проти цивільного населення в м. Гута в серпні 2013 р., однак не наважилися на застосування сили [23]. Державний департамент США лише вдався до жорсткої риторики, у відповідь на яку сирійський уряд пообіцяв повністю знищити запаси хімічної зброї [24, 25]. Така позиція адміністрації Б. Обама фактично сприяла посиленню «Ісламської держави» та зростанню впливу Ірану в регіоні.

На відміну від Б. Обама, в ході передвиборної компанії Д. Трамп виступав за мінімізацію ролі США в Сирії й не заперечував проти збереження президентської посади за Б. Асадом [26]. До того ж Трамп підтримав втручання Росії в сирійську кампанію [27]. Загалом подібний підхід цілком узгоджувався з його програмною вимогою про тотальну боротьбу проти ІДІЛ. Фактично сирійський режим разом з Росією розглядалися Трампом як природні союзники в боротьбі з ІДІЛ. В якості плати за це Трамп був готовий закрити очі на злочини правлячого режиму та його союзників у ході сирійської громадянської війни. Однак позиція президента Трампа суттєво змінюється порівняно з позицією Трампа-кандидата. 7 квітня 2017 р. ВМС США нанесли удар 59 крилатими ракетами «Томагавк» по сирійському військовому аеродрому Шайрат [28]. Ця акція подавалася як безпосередня реакція США на застосування режимом Б.Асада хімічної зброї проти мирного населення в м. Хан-Шейхун [29]. Зазначена військова операція фактично стала першим свідченням активного втручання США в сирійський конфлікт. Однак, варто зазначити, що якихось значних військових дій проти сирійських урядових військ армія США в подальшому не здійснювала, концентруючись практично виключно на боротьбі з ІДІЛ.

Загалом за умов військової присутності Росії позиція США щодо врегулювання сирійської кризи залишається невизначеною. Окрім зміцнення співпраці з Саудівською Аравією та Ізраїлем, а також переговорів про розподіл відповідальності в різних тимчасових «секторах безпеки» в Сирії, визначання більш конкретних питань стосовно цієї країни відкладається до повного знищення ІДІЛ.

Боротьба з ІДІЛ була одним з основних передвиборних гасел Трампа. Однак, загального перелому в цій боротьбі союзники США досягли ще наприкінці президентства Б. Обама. Завершення операції по звільненню Мосула в липні 2017 р. [30] та початок, приблизно в той самий час, операції по звільненню Ракки [31] ознаменували завершальний етап боротьби з ІДІЛ. Тому можна впевнено сказати, що сили американської коаліції з цим завданням цілком справляються, і припинення існування ІДІЛ залишається лише питанням часу.

З сирійською кризою та боротьбою з ІДІЛ тісно пов'язана проблема курдської національно-визвольної боротьби. Курдське ополчення відіграло

значну роль в американських операціях зі звільнення північного Іраку та очевидно, що буде відігравати значну, якщо не вирішальну роль у сухопутних операціях щодо остаточного знищення ІДІЛ. У той же час курдські політичні угруповання переслідують чітку мету – створення незалежної курдської держави. Проблема полягає в тому, що створення такої держави можливе лише за рахунок розчленування сусідніх держав – Іраку, Сирії, Туреччини та Ірану. Найбільш гостро проти створення Курдистану виступає Туреччина, яка може втратити приблизно $\frac{1}{4}$ власної території і значну частину населення. В цій ситуації США опиняються втягнутими в складну та небезпечну гру. З одного боку, вимоги курдів виглядають як очікування винагороди за їх внесок у розгром ІДІЛ, а з іншого – підтримка незалежності або навіть широкої автономії Курдистану суттєво ускладнить стосунки з Туреччиною, яка є давнім союзником США в регіоні і, до того ж, членом НАТО [32]. Тактика адміністрації Трампа в курдському питанні, як до речі і Обами, зводиться до затягування часу принаймні до остаточного розгрому ІДІЛ.

Окрема роль у політиці США на Близькому Сході відводиться Ірану. Для нинішньої адміністрації іранська проблема має декілька складових. Б. Обама доклав значних зусиль для нормалізації відносин з Іраном та укладання так званої іранської ядерної угоди. Однак Д. Трамп від самого початку своєї передвиборної кампанії наполегливо заявляв, що угода з Іраном була великою помилкою і має бути переглянута. В сучасному вигляді «іранське питання» має декілька важливих складових: по-перше, це іранська ядерна програма, яка вражається прямою загрозою інтересам безпеки США; по-друге, активна участь Ірану в збройних конфліктах на території сусідніх держав та поширення впливу цієї держави в країнах з шийтським населенням. Останній вектор фактично спрямований на створення впливової «шиїтської імперії», що простягатиметься від Перської затоки до Середземного моря і включатиме такі країни як Ірак, Сирія, Ліван та, можливо, Ємен. Головним фактором стримування Ірану в цьому контексті виступає посилення обороноздатності інших країн Перської затоки. Деякі аналітики говорять навіть про створення арабського НАТО на чолі з Саудівською Аравією та застосування США та арабськими країнами режиму посилених економічних санкцій проти Ірану. Наприкінці травня 2017 р. під час перебування в Саудівській Аравії Трамп провів зустрічі к лідерами країн Аравійського півострову та обговорив із саудівським керівництвом обсяги оборонних замовлень [33]. З антиіранською кампанією тісно пов'язана і так звана катарська криза, що виникла наприкінці червня 2017 р. Окрім викупу терористам за звільнення заручників, найбільш серйозним звинуваченням на адресу керівництва Катару була його співпраця з Іраном [34]. Крім того США продовжують традиційну санкційну політику. Так, 19 липня держдепартамент і міністерство фінансів США оголосили про розширення пакету санкцій щодо Ірану [35]. В перспективі посилення співпраці з регіональними союзниками та економічний тиск залишатимуться основними засобами стратегії США, спрямованої на стримування Ірану.

Як бачимо, в системі зовнішньополітичних пріоритетів США Близький Схід залишається одним з найбільш проблемних регіонів. Однак попри

традиційне значення цього регіону в контексті глобальної безпеки, адміністрація США зосереджується переважно на координації дій учасників коаліції, спрямованої на розгром ІДІЛ та формуванні регіональної антиіранської коаліції. По решті питань спостерігається доволі мляве реагування, яке можна охарактеризувати як політику відкладених рішень.

Європейський напрям, стосунки з союзниками по НАТО та РФ

Стосунки США з європейськими союзниками традиційно вважалися достатньо прогнозованими та найменш конфліктними. Однак, навіть на етапі передвиборчої гонки, заяви Д. Трампа викликали значну стурбованість у європейських партнерів. Основні ідеї Трампа з європейської проблематики зводилися до відмови від подальших переговорів щодо так званого Трансатлантичного торгівельно-інвестиційного партнерства [36] та переформатування НАТО [37]. Перший пункт програми Трампа фактично дублював аналогічний підхід щодо ТТІ та НАФТА. ТТІ планувалось як широка зона вільної торгівлі між США та ЄС, запровадження якої, на думку Трампа та його радників, могло спричинити негативний вплив на економіку США [36]. Розірвання або перегляд міжнародних торгівельних угод у дусі протекціонізму з метою повернення до США виробничих потужностей і капіталів стало наріжним каменем президентської програми «Америка понад усе». Щоправда у випадку з ТТІ ситуація була простішою, оскільки мова йшла про вихід з переговорного процесу, а не з уже створеного економічного об'єднання. У випадку з НАТО, якщо винести за дужки його заяви про архаїчність і невідповідність альянсу потребам сьогодення, Д. Трамп пропонував збільшити видатки на оборону інших учасників оборонного союзу, що в підсумку мало б дозволити скоротити військовий бюджет США і зменшити навантаження на американських платників податків. Спочатку Трамп інформував генерального секретаря НАТО Йенса Столтенберга про плани реформування НАТО, а згодом на саміті НАТО в травні 2017 р. домігся підтримки рішення про збільшення видатків [38; 39].

З приходом Трампа на посаду президента проблема відносин США з Російською Федерацією набула скандального й конфліктного характеру. Анексія Криму та розв'язаний РФ конфлікт на Донбасі, з одного боку, та активна допомога урядовим військам режиму Б. Асада в Сирії, суттєво зіпсували відносини між двома країнами ще за адміністрації Б. Обами, результатом чого стало поступове запровадження економічних санкцій проти РФ. Під час президентських перегонів висловлювання Д. Трампа про стосунки з РФ мали суперечливий характер. З одного боку, Трамп говорив про можливість зняття санкцій та поліпшення відносин [40], а з іншого – заявляв, що якби він, а не Б. Обама, обіймав посаду президента, то не дозволив би росіянам захопити Крим [41]. Однак загалом модальність заяв Трампа чітко вказувала на його зацікавленість у нормалізації відносин з Росією. Судячи з витоку інформації в пресу можна зробити припущення, що Д. Трамп та деякі його найближчі радники були такі налаштовані на укладання чогось на зразок «Великої угоди» з РФ. Зміст цієї угоди скоріше за все мав зводитися до розподілу сфер впливу та поступового зняття санкцій [42, 43, 44].

Після інавгурації Д. Трампа ситуація почала змінюватися. Тиск американського істеблішменту фактично заблокував можливість реалізувати плани, пов'язані з поліпшенням американсько-російських відносин. Спочатку опозиція та спецслужби підняли питання про роль хакерських атак на сервери Демократичної партії, виток інформації з яких начебто справив значний вплив на передвиборну кампанію. Потім почалося розслідування зв'язків членів команди Трампа з Росією [45, 46], що зробило будь-які контакти з росіянами токсичними, небезпечними й заздалегідь невігідними для Д. Трампа. Зрештою, схвалення Конгресом у липні 2017 р. нового закону «Про протидію супротивникам Америки за допомогою санкцій» зробило плани Трампа щодо поліпшення відносин з РФ практично неможливими [47]. РФ фактично опинилася в числі країн так званої «осі зла» – в одному списку з Іраном, Північною Кореєю та світовим тероризмом. Враховуючи практично одноголосне прийняття акту обома палатами Конгресу, шансів ветовати цей закон у президента не було. Крім того, повноваження щодо перегляду санкцій вилучено з компетенції уряду й передано до компетенції Конгресу, що робить зняття санкцій з Росії маловірогідним. Окрім цього, влітку 2017 р. рішення російського керівництва про скорочення персоналу американських дипломатичних установ до паритетного рівня призвело до грандіозного дипломатичного скандалу між РФ та США та жорсткої реакції з боку адміністрації Трампа, яка відповіла закриттям частини російських консульств [48]. Таким чином, протягом 6 місяців президентства Д. Трампа і без того погані стосунки з РФ значно погіршилися, причому настільки, що статус Росії було фактично змінено на статус ворожої до США держави. Перелічені факти говорять про те, що попри спрямовану на примирення позицію під час передвиборної кампанії, нова адміністрація продемонструвала щодо РФ значно жорсткішу позицію, ніж попередня адміністрація Б. Обама.

Україна в зовнішній політиці адміністрації Д. Трампа

Відносини офіційного Києва з адміністрацією Д. Трампа були від самого початку затьмарені взаємною недовірою. Обрання Д. Трампа президентом США стало вкрай неприємним сюрпризом для переважної більшості української еліти [49, 50, 51, 52]. По-перше, у своїх заявах Д. Трамп неодноразово говорив про необхідність налагодження відносин з Російською Федерацією, що могло загрожувати втратою американської підтримки для України. По-друге, українські політики відверто підтримували кандидата від Демократичної партії США Хіларі Клінтон і, навіть, передавали компромат на Пола Манафорта, який на першому етапі очолював передвиборний штаб Д. Трампа. Тому поразка Х. Клінтон сприймалася досить болісно й дійсно могла б обернутися значними втратами, якби Трамп реалізував ідею «Великої угоди» з РФ. Однак на практиці тиск політичних еліт змусив президента змінити пріоритети на російському напрямку, що, як не дивно, навіть дещо зміцнило позиції України в протистоянні з РФ.

Основні напрями американської політики щодо України можна поділити на декілька смислових блоків:

1. Сприяння проведенню реформ та боротьба з корупцією. Цей напрям було започатковано ще в 2014 р. за адміністрації Б. Обами і загалом збережено за адміністрації Д. Трампа. Рівень забезпечення цих програм загалом залишається стабільним і не зазнав значних змін [53].

2. Військово-технічне співробітництво. Воно теж розпочалося в 2014 р. у формі передачі нелетальної зброї та військового спорядження. За адміністрації Д. Трампа цей напрям було збережено, і є певні можливості щодо його розширення. Зокрема, у військовому бюджеті США на 2017-2018 рр. передбачено виділення 500 млн. дол. на військову допомогу Україні [53, 54]. Продовжуються переговори про передачу Україні летальної зброї [54, 55]. Однак оскільки ці переговори є скоріше елементом тиску на РФ, у короткостроковій перспективі перспектива надання Україні летальної зброї з боку США видається малоімовірною.

Від початку подій, пов'язаних з окупацією Криму та збройним конфліктом на Донбасі, США відігравали певну посередницьку роль у питанні врегулювання конфлікту на сході України. Втім адміністрація Б. Обами надавала пріоритет у переговорах європейським союзникам, зокрема, Німеччині та Франції, які власне й започаткували так званий «нормандський формат». Попри песимістичні очікування, адміністрація Д. Трампа суттєво збільшила американську присутність у переговорному процесі. Зокрема, в липні 2017 р. було створено спеціальну посаду спецпредставника Державного департаменту США щодо України, на якого покладено переговори щодо конфлікту в Донбасі. Ним став прихильник жорсткого курсу по відношенню до Росії Курт Волкер [56], який зміг дещо реанімувати Мінський процес та підтримав питання про залучення миротворців ООН у контексті реалізації безпекової складової Мінських угод.

Загалом можна констатувати, що за нової адміністрації політика США щодо України стала більш активною та послідовною. Адміністрація США не скоротила обсяги допомоги у військовій сфері. Підтверджено намір продовжувати пошук рішень, покликаних забезпечити врегулювання конфлікту на Донбасі на засадах відновлення територіальної цілісності та суверенітету України.

Висновки

Підсумовуючи викладене можна стверджувати, що в плані ідеології адміністрація Д. Трампа проводить значно більш консервативну політику, ніж адміністрація Б. Обами. В ній чітко проявилися певні антиглобалістські та ізоляціоністські підходи, насамперед у питаннях міжнародної торгівлі та інвестицій. Водночас зовнішня політика США не зазнала радикального перегляду. Передвиборна риторика Трампа, яку багато аналітиків розглядали як апокаліптичну, була суттєво скоригована. Хоча консервативний поворот у зовнішній політиці безперечно відбувся, він мав значно менш радикальний характер, ніж цього можна було очікувати.

Східноєвропейський вектор зовнішньої політики США, включаючи українську складову, став більш чітко визначеним. Щодо Росії, яка визнана в якості держави-супротивника, простежуються суттєві ознаки конфронтаційного підходу. Якщо стратегія США відносно Росії й надалі ґрунтуватиметься на цих

чинниках, це переконливо вказуватиме на формування нової доктрини стримування.

Використані джерела та література:

1. Штайнвер У., Саков В. Чого ж, власне, хоче Дональд Трамп // Deutsche Welle. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://p.dw.com/p/2SQvD>
2. Highlights From Our Interview With Donald Trump on Foreign Policy // New York Times. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2016/03/27/us/politics/donald-trump-interview-highlights.html>
3. Повна промова Дональда Трампа на інавгурації: текст // Сьогодні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/world/polnaya-rech-donalda-trampa-na-inauguracii-tekst-790326.html>
4. Thayer E. Trying to Read Donald Trump, in Translation // The New York Times. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2016/03/09/opinion/trying-to-read-mr-trump-in-translation.html>
5. Костюнина Г.М. Североамериканская интеграция: 20 лет спустя // Вестник МГИМО. – 2015. – № 2(41). – С. 232
6. Flannery N.P. Is Donald Trump Right About NAFTA? / N.P. Flannery // Forbs. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/nathanielparishflannery/2017/08/28/is-donald-trump-right-about-nafta/#3bf255b442e7>
7. Trump's budget: major slashes to social programs – but \$1.6bn for the wall // The Guardian. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/us-news/2017/may/22/donald-trump-budget-proposal-2018-social-care-border-wall>
8. Mindock C. Donald Trump announces new Cuba restrictions: 'We will not be silenced in the face of communist oppression' // Independent. – June 16, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/trump-cuba-travel-restrictions-what-does-it-mean-obama-rollback-expert-explained-a7794226.html>
9. Presidential Memorandum Regarding Withdrawal of the United States from the Trans-Pacific Partnership Negotiations and Agreement / Official web-site the White House. President Donald J. Trump. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2017/01/23/presidential-memorandum-regarding-withdrawal-united-states-trans-pacific>
10. South Korea, U.S. begin large-scale annual drills amid North Korea tension // Reuters. – March 01, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.reuters.com/article/us-southkorea-usa-drills/south-korea-u-s-begin-large-scale-annual-drills-amid-north-korea-tension-idUSKBN1683HQ>
11. США размещают в Южной Корее систему ПРО // ВВС. Русская служба. 28.04.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.bbc.com/russian/news-39718524>
12. Jamrisko M. Trump Forms Trade Council Led by China Critic Peter Navarro // Bloomberg. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-12-21/trump-forms-white-house-trade-office-led-by-china-critic-navarro>
13. Trump's phone call with Taiwan president risks China's wrath // The Guardian – December 03, 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/dec/03/trump-angers-beijing-with-provocative-phone-call-to-taiwan-president>

14. Trump agrees to support 'One China' policy in Xi Jinping call // The Guardian – December 03, 2016. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/10/donald-trump-agrees-support-one-china-policy-phone-call-xi-jinping>
15. Tiezzi Sh. What's on the Agenda for the Trump-Xi Meeting? // The Diplomat. – April 06, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://thediplomat.com/2017/04/whats-on-the-agenda-for-the-trump-xi-meeting/>
16. Trump trade investigation will 'poison' relations with China, media warns // The Guardian – December 03, 2016. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/14/trump-trade-investigation-will-poison-relations-with-china-media-warns>
17. North Korea claims successful test of intercontinental ballistic missile // The Guardian – December 03, 2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/04/north-korea-launches-ballistic-missile-japans-defence-ministry-says>
18. United Nations Security Council Resolution 2371. 8019. Resolution 2371 (2017) – Adopted by the Security Council at its 8019th meeting, on 5 August 2017 S/RES/2371. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unscr.com/en/resolutions/2371>
19. North Korea's nuclear programme: How advanced is it? // BBC – August 10, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11813699>
20. Griffiths J., Dewan A. What is a hydrogen bomb and can North Korea deliver one? // CNN. – September 22, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://edition.cnn.com/2017/09/03/asia/hydrogen-bomb-north-korea-explainer/index.html>
21. U.S. Ambassador Haley: U.N. has exhausted options on North Korea // Reuters – September 17, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-haley/u-s-ambassador-haley-u-n-has-exhausted-options-on-north-korea-idUSKCN1BS0IN>
22. Speech at UN sees Trump threaten Pyongyang – as it happened // The Guardian – September 18, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/world/live/2017/sep/19/donald-trump-united-nations-general-assembly-live-updates-news>
23. United Nations Mission to Investigate Allegations of the Use of Chemical Weapons in the Syrian Arab Republic, – New York, – 2013. – 82 p.
24. Rampton R., Harte J. Obama defends U.S. approach toward war in Syria // Reuters. – September 17, 2017. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-explosions/thousands-evacuated-in-ukraine-as-ammunition-depot-explodes-idUSKCN1C20F1>
25. Usher B. Obama's Syria legacy: Measured diplomacy, strategic explosion // BBC – January 13, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-38297343>
26. Gass N. Trump pledges to hit Islamic State, not Assad // Politico – May 20, 2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.politico.com/story/2016/05/trump-islamic-state-syria-223399>
27. Whewell T. Could Trump and Putin work together over Syria? // BBC – August 10, 2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-37012203>

28. A visual guide to the US missile strikes on a Syrian airbase // The Guardian – April 07, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/world/2017/apr/07/visual-guide-us-airstrikes-on-syria-donald-trump>
29. Syria chemical ‘attack’: What we know // BBC. – April 26, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-39500947>
30. Cockburn P. The fall of Mosul is a defeat for ISIS, but it remains a deadly force // Independent – June 30, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.independent.co.uk/voices/isis-mosul-iraq-defeated-remain-a-deadly-force-a7817116.html>
31. Said R. Exclusive: U.S. – backed Raqqa battle should end in two months, says senior SDF commander // Reuters – August 28, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-raqqa/exclusive-u-s-backed-raqqa-battle-should-end-in-two-months-says-senior-sdf-commander-idUSKCN1B81SN>
32. Küçükkeleş M., Mankoff J. The Kurdish Question and US-Turkish Relations in a Changing Middle East // Atlantic Council young atlanticist program. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.atlanticcouncil.org/images/publications/Kurdish_Question_and_US-Turkey_Relations.pdf
33. Alexander H. Donald Trump and Barack Obama on the Arab world - how do they differ? // The Telegraph – May 21, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/05/21/donald-trump-barack-obama-arab-world-do-differ/>
34. Wintour P. Qatar diplomatic crisis – what you need to know // The Guardian – June 05, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/world/2017/jun/05/qatar-diplomatic-crisis-what-you-need-to-know>
35. US sanctions 18 Iranian entities day after certifying nuclear deal compliance // The Guardian – July 18, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/18/iran-is-complying-with-nuclear-deal-but-is-in-default-of-its-spirit-says-us>
36. O’Grady S. By scrapping TPP and TTIP, Trump has boosted American jobs in the short term – and destroyed them in the long term // Independent – January 24, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.independent.co.uk/voices/donald-trump-trade-deals-tpp-ttip-american-business-workers-boost-short-term-destroy-long-term-a7543706.html>
37. Shuster S. Can NATO Survive a Donald Trump Presidency? // Time. – November 14, 2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://time.com/4569578/donald-trump-nato-alliance-europe-afghanistan/>
38. February 5, 2017: Readout of the President’s Call with NATO Secretary General // U.S. Mission to NATO. – February 6, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://nato.usmission.gov/february-5-2017-readout-presidents-call-nato-secretary-general/>
39. Emmot R. Trump directly scolds NATO allies, says they owe ‘massive’ sums // Reuters. – May 25, 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-europe/trump-directly-scolds-nato-allies-says-they-owe-massive-sums-idUSKBN18K34D?il=0>
40. Pager T. Trump to look at recognizing Crimea as Russian territory, lifting sanctions // Politico. – July 27, 2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://www.politico.eu/article/donald-trump-to-look-at-recognizing-crimea-as-russian-territory-lifting-sanctions-putin/>

41. Андрикевич Н. Дональд Трамп про Україну: що о неї думал и говорил 45-й президент США // РБК-Україна. – 09.11.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://daily.rbc.ua/rus/show/donald-trump-ukrainu-ney-dumal-govoril-45-1478697374.html>
42. Тренин Д. На западному напрямленні: політика РФ после выборов президента США // Московский центр Карнеги. – 7.12.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://carnegie.ru/2016/12/07/ru-pub-66357?mkt_tok=eyJpIjoiTkRwbU5EWmpZV0U0TURaaSIsInQiOiJqbDZva3ljVlpsU3dlWjVPdXBUQWRaeTEyRm5BTW9zczFROU1EMlZabnZuUnM0RFwvQ2tLYzlkZmtGamE3VUR5Mzk3ZGJPV0lZWWhZiSWNBRIvURwR3NVbEV0YmNKZlUrVmpZelZidVdOVEE9In0%3D
43. У Трампа хочуть обміняти Донбас на Крим: з'явилося відео з гучною заявою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: novyny.online.ua/761284/u-trampa-hochut-obminyati-donbas-na-krim-zyavilosya-video-z-guchnoyu-zayavoyu/
44. Walt S. Could There Be a Peace of Trumphalia? // Foreign Policy. – November 14, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://foreignpolicy.com/2016/11/14/could-there-be-a-peace-of-trumphalia/?wp_login_redirect=0
45. Жигалки Ю. Охота на Трампа? // Радио Свобода. – 27.05.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.svoboda.org/a/usa-today-trump-witch-hunt/28498995.html>
46. A Trump administration thaw with Russia is 'unacceptable', McCain says // Washington Post. – 15.11.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/a-trump-administration-thaw-with-russia-is-unacceptable-mccain-says/2016/11/15/a3b5c4da-ab5a-11e6-8b45-f8e493f06fcd_story.html?utm_term=.05a8cd905844
47. Countering America's Adversaries Through Sanctions Act.H.R.3364. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/3364>
48. Walker Sh. Russia cuts US diplomatic presence in retaliation for sanctions // The Guardian – July 28, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/28/russia-cuts-us-diplomatic-presence-retaliation-sanctions>
49. Яременко Б., Белоколюс О. Вибори президента США: як сталося неймовірно, і чого очікувати Україні? // Дзеркало тижня. – 2016. – 12 листопада. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: gazeta.dt.ua/internal/vibori-prezidenta-ssha-yak-stalosya-neymovirne-i-chogo-ochikuvati-ukrayini-.html
50. Ткачук О. Україна на шкалі пріоритетів США // Зовнішні Справи. – 23.12.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/ukrajina-na-shkali-prioritetiv-ssha/>
51. Gedminin J. Time of Trump, Advice to Friends of Ukraine (And Democracy) // Atlantic Council. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/in-time-of-trump-advice-to-friends-of-ukraine-and-democracy#.WDgZS5NHрbх.facebook>
52. Burt J. A 3-Step Strategy for Trump on Ukraine / J. Burt, J. Hitch, P. Pettibone, Th. Shillinglaw // The National Interest. – November 14, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nationalinterest.org/blog/the-skeptics/3-step-strategy-trump-ukraine-18403>

53. Об'єднання друзів України (FOUN), яке діє в рамках ініціативи Фундації США-Україна, оприлюднило першочергові рекомендації для Конгресу та уряду Сполучених Штатів щодо надання допомоги Україні // Укрінформ – 30.07.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2275801-kongresu-ssa-podali-rekomendacii-sodo-dopomogi-ukraini.html>
54. Сенат США одобрив \$500 млн. на оборону України // Корреспондент.net – 19.09.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/3887589-senat-ssha-odobryl-500-mln-na-oboronu-ukraynu>
55. Рішення президента: спецпредставник США прокоментував можливість виділення Україні летальної зброї // ТСН.ua – 28 серпня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/politika/rishennya-prezidenta-specpredstavnik-ssha-prokomentuvav-mozhlyvist-vidilennya-ukrayini-letalnoyi-zbroyi-982288.html>
56. Secretary Tillerson Appoints Ambassador Kurt Volker Special Representative for Ukraine Negotiations // US department of State Press releases: July 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2017/07/272412.htm>